

ЦИВІЛІСТИКА

БУТРИН-БОКА Н. С.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
цивільного права і процесу
юридичного факультету
(Тернопільський національний
економічний університет)

УДК 347.617.64

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ НОВЕЛ СІМЕЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Автором у статті розглядаються деякі новели сімейного законодавства України, які набрали чинності. Серед основних нововведень виділено такі: удосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності; пришвидшення процедури стягнення аліментів; можливість поділу об'єктів незавершеного будівництва під час розлучення; підвищення мінімального розміру аліментів; віднесення аліментів до власності дитини; спрощення процедури стягнення аліментів у наказному (спрощеному) провадженні; спосіб стягнення аліментів визначає виключно стягувач, а не суд та ін. Зроблено певні підсумки та пропозиції.

Ключові слова: новели законодавства, сімейне законодавство, аліменти.

Автором в статье рассматриваются основные новеллы семейного законодательства Украины. Среди основных нововведений выделено такие: совершенствование государственной регистрации прав на недвижимое имущество и защиты прав собственности; ускорения процедуры взыскания алиментов; возможность разделения объектов незавершенного строительства при разводе; повышение минимального размера алиментов; отнесения алиментов в собственность ребенка; упрощение процедуры взыскания алиментов в приказном (упрощенном) производстве; способ взыскания алиментов определяет исключительно взыскатель, а не суд и т. п. Сделано некоторые выводы и предложения.

Ключевые слова: новеллы законодательства, семейное законодательство, алименты.

The article deals with the main stories of the family law of Ukraine. Among the main innovations are as follows: improvement of state registration of rights to real estate and protection of property rights; accelerating the procedure for collecting alimony; possibility of division of objects of incomplete construction in divorce; raising the minimum size of alimony; assignment of maintenance to the property of the child; Simplification of procedure for collecting alimony in order (simplified) proceedings; the method of collecting alimony is determined solely by the payer, and not by the court, etc.

Key words: Legend stories, family law, alimony.

Вступ. Під поняттям соціальної політики розуміють систему важелів щодо регулювання та подолання соціальних труднощів держави. Важливими напрямками соціальної політики сучасної Української держави з урахуванням наближення до міжнародних стандартів є потреба у підтриманні таких інститутів, як «сім'я», «батьківство» та «дитинство».

Здійснивши аналіз проведення сімейної політики України, яка склалася сьогодні, можна з упевненістю вказати на необхідність законодавчого закріплення нових концепцій, заснованих на загальнолюдських цінностях, рівності чоловіків та жінок, пріоритетах інтересів дитини та її батьків, захисту сім'ї, материнства, батьківства та дитинства.

Сімейна політика держави є складовою частиною соціальної політики України та включає в себе єдину систему завдань, принципів, а також соціальних заходів, які направлені на покращення умов та підвищення якості життя, включаючи якість сімейного життя. Основні завдання та принципи сімейного права та сімейного законодавства виражають зміст відносин стосовно забезпечення прав та інтересів сім'ї, материнства, батьківства, дитинства.

Проблемним питанням сімейного права присвятили свої праці такі відомі науковці, як О.В. Білоцький, І.А. Бірюков, О.Ю. Бикова, А.Б. Болховітінова, О.Є. Бурлай, В.А. Ватрас, М.К. Галянтич, В.С. Гопанчук, А.Б. Гриняк, А.С. Довгерт, М.В. Домашенко, В.П. Звеків, І.В. Жилінкова, В.І. Кисіль, В.О. Кожевнікова, В.М. Коссак, Л.В. Красицька, Н.С. Кузнецова, Л.В. Липець, Л.А. Лунц, А.Л. Маковський, О.О. Мережко, Є.О. Мічурін, К.П. Победоносцев, О.В. Розгон, З.В. Ромовська, Я.М. Шевченко, Г.Ф. Шершеневич та ін.

Постановка завдання. Сьогодні, зважаючи на, по-перше, необхідність адаптації національного законодавства до права Європейського Союзу, по-друге, істотні зміни в сімейному законодавстві, які мали місце в 2016–2017 роках, новачі сімейного законодавства потребують детального наукового аналізу.

Результати дослідження. Так, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» від 06.10.2016 № 1666-VIII» вніс зміни до декількох законодавчих актів України, пов'язаних із вдосконаленням державної реєстрації права на нерухоме майно [1].

Після вказаних змін Кабінет Міністрів України ініціював пілотний проект, яким передбачалась можливість зареєструвати шлюб протягом доби. Розглядуваний пілотний проект за працював одразу, на жаль, не по всій території України, а спочатку в таких містах, як Київ, Львів, Одеса, Херсон, Маріуполь та Северодонецьк. Однак у кінці 2016 року проект було поширено на Вінницю, Дніпро, Луцьк, Миколаїв, Кам'янець-Подільський, Рівне, Житомир та Харків. Починаючи з 2017 року, така послуга поширилась на всі регіони [2]. Так, нова процедура передбачає можливість реєстрації шлюбу з нотаріусом. Такі процедури були впроваджені деякими європейськими державами. Такими є Естонія (порядок, передбачений статтями 29, 20 Закону «Про нотаріат»); Іспанія (порядок, передбачений статтями 51, 52, 54 Закону «Про нотаріат»); Румунія (процедура стосується лише розлучення, стаття 137 Закону «Про нотаріат»); Франція (процедура, передбачена статтею 229 Цивільного кодексу, стосується лише розірвання шлюбу); Латвія (процедура регулюється Законом «Про нотаріат» у розділах 30–32 щодо розірвання шлюбу). Крім того, Литва та Греція також розробили подібні закони. Таким чином, можна стверджувати, що запозичення такого досвіду в європейських країнах підтверджує доцільність та обґрунтованість надання нотаріусами таких повноважень.

Аналізуючи думки учених про таке нововведення, можна виділити основні переваги: можливість надавати повну юридичну консультацію щодо сутності шлюбу як правового акту та інституту, режиму спільної власності подружжя, можливості укладання шлюбних угод, обставин, що перешкоджають шлюбу, а також зменшення тягаря на органи реєстрації актів цивільного стану та скорочення витрат із державного бюджету на утримання; введення індивідуального підходу до молодят, який може самостійно вибрати людину, яка проведе церемонію, не чекаючи черги [3]. Детальна інформація про нову процедуру знаходиться в розпорядженні Міністерства юстиції України «Про реалізацію пілотного проекту щодо державної реєстрації шлюбу» [4].

Іншою новизною сімейного законодавства у 2016 році було внесення змін до статті 187 СК України, якими передбачено можливість заявника подати рішення про стягнення аліментів на місці роботи другого батька на утримання з його окладу [5, ст. 187]. До внесення змін таке рішення приймалося лише через державного виконавця, що призвело до затримки у отриманні коштів на утримання дітей.

Також позитивним моментом у 2016 році було те, що законодавець урахував той факт, що питання про розподіл нерухомості, придбаного спільними зусиллями подружжя, але який не був введений в експлуатацію, нерідко формально буває за межами правового поля. Таке майно включає цінні папери, що використовуються сім'єю без реєстрації прав власності [2].

Подальші зміни відбулися 07.12.2017 року, тому Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитину на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів» [7]. Відповідно до п. 1 Прикінцевих та перехідних положень Закону основними нововведеннями є такі:

1) мінімальний розмір аліментів збільшився. Минуле видання частини 2 статті 182 СК України встановила мінімальну суму дитячої допомоги на одну дитину не менше 30 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Положення частини 2 статті 182 нової редакції СК України передбачено: «Сума підтримки повинна бути необхідною та достатньою для забезпечення гармонійного розвитку дитини. Мінімальна сума допомоги на одну дитину не може бути меншою 50 відсотків від прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку» [5, ч. 2, ст. 182]. Крім того, законодавство передбачає частку доходу, що підлягає відшкодуванню за рішенням суду. Таким чином, одна чверть виплачується за одну дитину, третину для трьох дітей та більше дітей – половину заробітку (доходу) платника аліментів, однак не більше десяти прожиткових мінімумів для дитини відповідного віку для кожної дитини. До того, як закон був прийнятий судами, у більшості випадків були зафіксовані суми аліментів [5, ст. 183].

Інновація має два способи визначення суми аліментів, перша – у твердій грошовій сумі, друга – пропорційно доходу платника. Визначення розміру аліментів у твердій грошовій сукупності буде індексовано відповідно до Закону України «Про індексацію грошових доходів населення» від 3 липня 1991 р. № 1282-ХІІ [8];

2) аліменти тепер вважаються власністю дитини. Таким чином, положення частини 1 та частини 2 статті 179 СК України нової редакції передбачає таке: а) аліменти, отримані від дитини, є власністю дитини; б) батько або інший законний представник дитини, яким виплачується допомога, розпоряджається аліментами виключно з цією метою призначена на користь дитини. Неповнолітня дитина має право брати участь у збереженні аліментів, отриманих для її догляду [5, ч. 1, 2, ст. 179]. Як приклад, батьки не можуть використовувати на свої власні потреби і всупереч інтересам дітей, отриманим судом, і сумою, сплаченою аліментами платника, оскільки вони є їхнім майном. Платник аліментів має можливість звернутися до органів опіки та піклування з вимогою перевірки цілеспрямованого використання аліментів, а також до суду з вимогами щодо зменшення аліментів через неправильне використання або зарахування аліментів на дитину банківський рахунок тощо. Крім того, дитина, досягнувши 14-річного віку, має право подати позов до одного з батьків – фактичного одержувача аліментів щодо їхнього відшкодування, якщо аліменти не було використано за призначенням [9].

3) процедура отримання аліментів у порядку (спрощеному) провадження була спрощена. Закон передбачає можливість батьків або законних представників оплатити аліменти у належній (спрощеній) процедурі шляхом подання заяви про видання судового наказу про сплату аліментів у сумі на одну дитину – одну чверть, дві дитини – одну третину, три або більше дітей – половина заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на одну дитину відповідного віку для кожної дитини. Крім того, один із батьків або інших законних представників дитини, з якою дитина живе, має право звернутися до суду із заявою про видання судового наказу про виплату коштів у розмірі 50 відсотків від прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку (якщо розмір технічного обслуговування стягується з фіксованого розміру) [10];

4) зазнала змін підсудність справ щодо виплати аліментів, зокрема випадки виплати додаткових витрат для дитини, індексація аліментів, зміни способу стягнення, а також сплата аліментів на вибір позивача;

5) пільги за сплату судових витрат під час подання позовів про виплату додаткових витрат за дитину, накладання штрафу (покарання) за відстрочення сплати аліментів, індексацію аліментів або зміну способу стягнення. Таким чином, поправки передбачають звільнення від сплати судових зборів позивачів у справах про сплату додаткових витрат на дитину, накладання неустойки за відстрочку сплати аліментів, індексацію аліментів або зміну способу відшкодування під час розгляду справи у всіх судових інстанціях [9];

6) нові обставини, які враховуються судом під час визначення суми аліментів (майно та витрати платника аліментів). Закон розширив перелік, зазначений у статті 182 СК України, зокрема обставини, які враховуються судом під час визначення суми аліментів, включають наявність платника аліментів на рухоме та нерухоме майно, гроші; підтвердження збереження аліментних витрат платника аліментів, зокрема придбання реального або рухомого майна, розмір якого вдсятеро перевищує прожитковий мінімум для працездатної особи, якщо платник аліментів не підтвердив джерело коштів [5, ст. 182; 7];

7) спосіб збору аліментів визначається виключно платником, а не судом. Закон вносить зміни до частини 3 статті 181 СК України, де зазначено таке: «За рішенням суду, допомога на дітей (аліменти) повинна бути нарахована пропорційно доходам своєї матері, батька або суцільної грошової суми вибору батька або іншим законним представникам дитини. Метод збирання аліментів, визначений за рішенням суду, змінюється рішенням суду щодо позову одержувача аліментів» [5, ч. 3 ст. 181]. І в ч. 1 статті 184 СК України зазначається: «Суд за клопотанням одержувача визначає розмір аліментів у сукупній грошовій сумі» [5, с. 184];

8) зміни у визначенні заборгованості за аліменти визначаються пропорційно прибутку (доходу).

Таким чином, відповідно до ч. 1 статті 195 СК України, заборгованість з аліментів, нарахована пропорційно доходу, визначається на основі реального заробітку (доходу), отриманого платником аліментів протягом часу, протягом коли вони не були зібрані, незалежно від того, чи такі доходи були отримані в Україні або за кордоном [5, ч. 1 ст. 195].

У частині 2 статті 195 СК України чітко зазначено, що заборгованість з аліментів платників аліментів, які не працювали під час заборгованості або є індивідуальним підприємцем і є спрощеною системою оподаткування, або є громадянином України, яка отримує дохід (дохід) в державі, з якою Україна не має договору про надання правової допомоги, визначається на основі середньої заробітної плати працівника за певну територію [5, ч. 2, ст. 195].

9) заборона припинити провадження у справі про отримання аліментів на підставі суперечки про батьківство, материнство, визначення місця проживання дитини, участі одного з батьків або родичів у вихованні дитини, спілкування з дитиною.

10) десяте нововведення доповнюється новими підставами для відступу від рівності частин у розподілі майна подружжя – ухилення від участі у забезпеченні дитини (дітей).

Відповідно до зазначеного закону ч. 2 статті 70 СК України, було доповнено, що під час вирішення суперечки про поділ майна суд може відхилити принцип рівності акцій подружжя також, якщо один із подружжя ухиляється від участі у підтримці дитина (діти) [5, ч. 2 ст. 70]. Крім того, він також передбачає чітку відповідальність за несплату додаткових витрат для дитини. Процес отримання неустойки за аліменти завжди був суперечливим, юриспруденція щодо цього питання була досить неоднозначною.

Прийняті зміни є надзвичайно важливими, оскільки вони визначають те, з якого і для якого часу має бути стягнуто неустойку, встановити її максимальну суму, що дозволить уникнути помилкових розрахунків неустойки, встановити право на отримання неустойки та, якщо аліменти сплачується за домовленістю між батьками, а не тільки за рішенням суду, а також вперше вводить відповідальність за несплату додаткових витрат на дитину. Уведення цієї норми відповідає принципу справедливості, оскільки судові рішення часто встановлюють розмір неустойки, який набагато перевищує суму боргу.

Таким чином, відповідно до ч. 1 статті 196 СК України, у разі заборгованості з вини особи, яка зобов'язана виплачувати матеріальне обслуговування за рішенням суду або за домовленістю між батьками, одержувач аліментів має право на неустойку у розмірі од-

ного відсотків від суми неоплачених аліментів за кожен день відстрочки з дня прострочення сплати аліментів до дня повного погашення або до дня, коли суд вирішить виплатити неустойки, але не більше 100 відсотків боргу [5, с. 196].

Висновки. Отже, підбиваючи підсумок вищенаведеного, внесеного законодавцем у 2016–2017 роках, можна зробити висновок, що вони є прогресивними та здатними забезпечити умови для ефективного захисту прав як подружжя, так і дітей.

Отже, уряд вніс низку змін до процедури призначення аліментів, за яких сторона відповідача більше не може навмисно затримувати правосуддя, також у розрахунках будуть ураховуватися всі великі закупівлі (вартість яких перевищує 10 прожиткових мінімумів), що було здійснено відповідачем протягом останнього року. Це виключає можливість приховування будь-яких надходжень від суду; перегляд суми платежів за наявності будь-якої нерухомості у відповідача.

Оплата аліментів може здійснюватися будь-яким способом: за банківським рахунком, поштовим переказом або готівкою. Дитина може самостійно виділяти кошти, якщо він досяг 14 років. Крім того, за кожен день прострочення платежу відповідач сплачує додатковий відсоток від суми боргу. Перевірка розподілу коштів для дітей здійснюватиметься органами опіки та піклування (самостійно або на вимогу відповідача). Якщо піклувальник установлює факт нецільового розподілу коштів, то відповідач має право звернутися до суду з проханням зменшити суму аліментів. Також платник має право залучити позивача до відповідальності за неправильний догляд за дітьми та навіть позбавити батька прав. Треба сподіватися, що вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом удосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів забезпечить ефективну реалізацію цілей.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності. Верховна Рада України; Закон від 06.10.2016 № 1666-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1666-19>.
2. Желеба А. Топ-3 изменения в семейном законодательстве. URL: <http://blog.liga.net/user/azhebeleva/article/25644>.
3. Кирилук Д. Нові функції нотаріату: медіація та реєстрація й розірвання шлюбів. URL: http://zib.com.ua/ua/131913-novi_funkcii_notariatu_mediaciya_ta_reestraciya_shlyubiv.html.
4. Про реалізацію пілотного проекту щодо державної реєстрації шлюбу. Мін'юст України; Наказ, Форма, Договір від 22.07.2016 № 2247/5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1018-16>.
5. Сімейний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/page>.
6. Постанова Верховного Суду від 7 вересня 2016 року № 6-47цс16 / Офіційний веб-сайт Верховного Суду України. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/699A854B39C4DA83C225803B00211C39](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/699A854B39C4DA83C225803B00211C39).
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів. Верховна Рада України; Закон від 07.12.2017 № 2234-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2234-19>.
8. Про індексацію грошових доходів населення. Верховна Рада УРСР; Закон від 03.07.1991 № 1282-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1282-12>.
9. 11 новел законодавства щодо належного утримання дитини: простими словами. URL: http://protokol.com.ua/ru/11_novel_zakonodavstva_shchodo_nalegnogo_utrimannya_ditini_prostimimi_slovami/.
10. Цивільний процесуальний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

